

STORTINGET

Representantforslag 183 S

(2021–2022)

fra stortingsrepresentantene Rasmus Hansson, Une Bastholm og Lan Marie Nguyen Berg

Dokument 8:183 S (2021–2022)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Rasmus Hansson, Une Bastholm og Lan Marie Nguyen Berg om tiltak for å ta vare på matjorda

Til Stortinget

Bakgrunn

Krigen i Ukraina har satt matsikkerhet øverst på det politiske sakskartet. Når verdens største hveteeksportør går til angrepskrig mot verdens sjettede største hveteeksportør, får det globale konsekvenser. At Russland og Hviterussland er blant verdens største produsenter av kalium, som er en kritisk bestanddel i mineralgjødsel, gjør situasjonen enda mer dramatisk. FNs mat- og landbruksorganisasjon (FAO) advarer om at Ukraina-krigen kan føre til at matprisene kan øke med opp mot 22 prosent i år fra et allerede høyt nivå, og at opp mot 13 millioner flere mennesker vil kunne lide av underernæring neste år som følge av krigen.

I det perspektivet er det viktig at alle land utnytter sine ressurser til å produsere mat, ikke minst matkorn. Men skal man dyrke matkorn i Norge, må man ta vare på matjorda. I Norge er bare tre prosent av landet dyrka jord, og bare en tredel av dette anses å være egnet til å dyrke matkorn. Derfor burde man være ekstra opptatt av å ta vare på det lille jordbruksarealet som fins i dette landet. Dessverre har det ikke blitt tatt nødvendige grep for å beskytte dyrka og dyrkbar jord. Siden andre verdenskrig er minst 1,2 millioner dekar dyrka og dyrkbar mark blitt omdisponert til andre formål – i snitt nær 19 000 dekar per år.

Rapporten «Arealutvikling og arealbruk» (Agri Analyse, 2019) viste at kornalearealet ble redusert med 460 000 dekar fra 2004 til 2018, mens grønt- og potetarealene ble redusert med 18 000 dekar. Grasarealet økte derimot med 36 000 dekar i samme periode, og grasarealet økte mest i kornområdene.

Det har vært en kontinuerlig politisk bekymring for tap av matjord siden 2000-tallet. Likevel bygges det ned matjord hvert eneste år. Det gjeldende nasjonale jordvernålet slår fast at det maksimalt skal omdisponeres 3 000 dekar dyrka mark hvert år. I Hurdalsplattformen varsler regjeringen at den skal fastsette et nytt, langsiktig mål om at det maksimalt skal omdisponeres 2000 dekar dyrka mark årlig. Forslagsstillerne støtter denne innstrammingen, men foreløpig er man langt unna målet. Fra 2015 til 2021 ble i gjennomsnitt 4 700 dekar matjord omdisponert hvert år. De tre siste årene har den rapporterte omdisponeringen av dyrka jord vært under 4 000 dekar per år, men en ny beregningsmetode fra Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at den faktiske nedbyggingen har vært omtrent dobbelt så stor som den offisielle statistikken viser i samme periode.

Forslagsstillerne mener derfor det trengs sterkere virkemidler for å redusere nedbyggingen av matjord.

Det meste av omdisponeringen av dyrka mark skjer gjennom lokale vedtak. Ifølge rapporten «Arealreserver i kommuneplaner for bolig- og næringsbebyggelse» (SSB, 2022) er totalt 83 000 dekar matjord satt av til bolig- eller næringsformål i gjeldende arealplaner. I tillegg har virksomhetene under Samferdselsdepartementet beregnet en forventet nedbygging av dyrka mark på omtrent 1 000 dekar per år de neste 6 årene, hovedsakelig til veiformål.

I et brev den 23. mars 2022 til norske kommuner og fylkeskommuner fra landbruks- og matministeren og

kommunal- og distriktsministeren anbefaler de to statsrådene

«at kommunene ved planrevisjoner bør vurdere om arealer som tidligere har vært avsatt til formål som innebærer omdisponering av dyrka jord, skal tilbakeføres til LNFR-formål.»

Forslagsstillerne mener dette er et prisverdig initiativ, men er bekymret for at en oppfordring om å tilbakeføre jord til LNFR-formål ikke vil være tilstrekkelig til å hindre nedbygging. I dagens geopolitiske situasjon mener forslagsstillerne det er uholdbart å bygge ned matjord. Derfor foreslår forslagsstillerne et moratorium på omdisponering av dyrka mark i fire år.

Forslagsstillerne viser til at Norge har et omsetningskrav for biodrivstoff til veitransport. Hovedkravet innebærer at de som selger drivstoff (omsettere), må sørge for at 24,5 prosent av drivstoffet de omsetter til veitrafikk i 2021, er biodrivstoff.

I 2020 ble det omsatt om lag 500 millioner liter biodrivstoff. To tredeler var såkalt avansert biodrivstoff, som i hovedsak er basert på rester og avfall fra næringsmiddelindustri, jordbruk og skogbruk. En tredel var konvensjonelt biodrivstoff framstilt av jordbruksvekster. Mesteparten av dette var basert på raps, men også mais, soya, sukkervekster og andre kornvekster inngikk i biodrivstoffet.

Konvensjonelt biodrivstoff krever jordbruksareal. Forslagsstillerne mener, ikke minst i lys av matkrisen som er i ferd med å oppstå som følge av Ukraina-krigen, at det er uansvarlig å bruke matjord til å produsere drivstoff.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innføre et nasjonalt moratorium på omdisponering av dyrka mark fram til 2026.
2. Stortinget ber regjeringen sikre at dispensasjon fra vernet av matjord kun kan gis av en nasjonal planmyndighet.
3. Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til endringer i jordlova som gir en vesentlig innstramning av muligheten for dispensasjoner fra det generelle kravet om at matjord ikke skal brukes til andre formål enn matproduksjon.
4. Stortinget ber regjeringen sette et mål om at statlige samferdselsprosjekter ikke skal føre til tap av dyrka mark.
5. Stortinget ber regjeringen sikre et jordbruksoppgjør som gjør det lønnsomt å ta i bruk kornarealer over hele landet.
6. Stortinget ber regjeringen legge fram en plan for Stortinget om raskest mulig utfasing av biodrivstoff basert på raps og andre jordbruksvekster, senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2023, for å redusere Norges bidrag til å beslaglegge matjord i andre land.

5. april 2022

Rasmus Hansson

Une Bastholm

Lan Marie Nguyen Berg

